

JOEGOSLAVISCH OETC IN NEDERLAND

Sažetak: Jugoslavenska nastava materinskog jezika i kulture u Nizozemskoj

U ovom članku govori se o nastavi materinskog jezika i kulture jugoslavenske djece u Nizozemskoj.

U uvodnom dijelu članka dat je prikaz strukture jugoslavenskih migranata i njihove integracije u nizozemsko društvo.

Prema podacima s kojima raspolažemo 90% jugoslavenskih građana želi se vratiti u domovinu.

Svake godine vraća se \pm 10%.

Nadalje govori se o organizaciji dopunske nastave. Nastava se održava subotom ili srijedom poslije podne u 18 različitih mjesta. Najveća škola nalazi se u Rotterdam-u i broji 560 učenika.

Nastava se izvodi prema planu i programu iz domovine.

Dopunskom nastavom obuhvaćeno je 1180 učenika što iznosi 90% od ukupnog broja jugoslavenske školske djece. S tom djecom radi 38 nastavnika.

Osnovni ciljevi dopunske nastave su njegovanje materinskog jezika, upoznavanje kulture svog naroda, očuvanje nacionalnog identiteta i omogućavanje lakšeg uključivanja djece u jugoslavenski školski sistem pri eventualnom povratku.

Dosadašnja iskustva pokazala su dobre rezultate.

Er wonen in Nederland 14.000 Joegoslaven. De redenen waarom ze hier wonen zijn verschillend. De eerste en grootste groepering bestaat uit niet-gekwalificeerde arbeiders (meestal waren deze mensen in Joegoslavië werkloos) die in Nederland kwamen werken via bemiddeling van de arbeidsbureaus in Joegoslavië en werkgevers in Nederland.

De tweede groepering wordt gevormd door gekwalificeerde werknemers vanuit Joegoslavische bedrijven die in Nederland voor bepaalde Nederlandse bedrijven werk verrichten. De derde — tevens de kleinste — groepering bestaat uit meestal hoog-gekwalificeerde (vaak universitair opgeleide) arbeiders die voor eigen verantwoordelijkheid naar Nederland zijn

gekomen.

Terwijl de eerste en tweede groeperingen nogal wat moeite hebben met integreren, is de derde groepering al lang geïntegreerd en heeft een betrekkelijk goede positie in de maatschappij.

De integratie in de Nederlandse maatschappij speelt waarschijnlijk ook een rol bij de toekomstplanning van de verschillende groeperingen. Terwijl volgens een enquête van de eerste en tweede groepering zeker 80% van de mensen terug wil keren naar Joegoslavië, is dit percentage bij de derde groepering veel kleiner. Ieder jaar gaat $\pm 10\%$ van de mensen terug (volgens gegevens betreffende uitschrijving van schoolkinderen).

Het Joegoslavische OETC

Het aantal schoolgaande Joegoslavische kinderen dat in Nederland aanvullend ETC-onderwijs volgt bedraagt 1.180. Dit is 90% van het totale aantal Joegoslavische kinderen. In 1972 werd in Rotterdam de eerste Joegoslavische school voor aanvullend onderwijs opgericht en het jaar daarop begon in Amsterdam de tweede Joegoslavische school. Het initiatief kwam van de ouders, waarbij deze steun kregen van de Joegoslavische ambassade en de Stichting voor Buitenlandse Werknemers.

Op het moment zijn er in Nederland 17 scholen. De grootste school is die in Rotterdam met 560 leerlingen, daarna volgen Amsterdam met 240 en Nijmegen met 65 leerlingen. De overige scholen zijn klein, met een gemiddelde van 30 leerlingen. Op deze scholen zijn 38 leerkrachten werkzaam.

In de loop der jaren hebben de Joegoslavische scholen met veel moeilijkheden te kampen gehad. Een groot probleem was het gebrek aan bevoegde leerkrachten. De oorzaak hiervan ligt vooral in het feit dat de aan te nemen leerkrachten uitsluitend te vinden waren onder degenen die toevallig in Nederland waren. Vanuit het vaderland werden geen leerkrachten gezonden. De meeste leerkrachten waren echtgenotes van de gekwalificeerde arbeiders, werkzaam bij gedetacheerde Joegoslavische firma's. In enkele gevallen ging het om mensen die naar Nederland kwamen (vanwege werkloosheid in Joegoslavië) om ander werk te verrichten.

Een groot aantal van deze leerkrachten (45%) heeft gedurende de week ander werk. De on-

duidelijke rechtspositie van de leerkrachten was voor velen aanleiding om dit werk te zoeken om in hun levensonderhoud te voorzien. De diploma's van de leerkrachten werden maar gedeeltelijk door de Nederlandse overheid erkend. Alle Joegoslavische leerkrachten werden beschouwd als niet volledig bevoegde onderwijskrachten. Ze worden door de gemeenten betaald.

Coördinatie van het onderwijs was zowel voor bevordering van de inhoud als van de organisatie nodig. Er bestond behoefte aan het uitwisselen van praktische ervaringen voor het samen denken over belangrijke knelpunten, alsook aan stimulering door permanente bijscholing van de leerkrachten en de koppeling met het onderwijssysteem in Joegoslavië. Dit alles was de reden voor het instellen van de functie van coördinator. Vanaf 1979 is er een coördinator voor OETC uit Joegoslavië, door wie eens in de twee maanden vergaderingen met de Joegoslavische leerkrachten worden georganiseerd.

Uit deze samenwerking werd de behoefte geboren om een vereniging van Joegoslavische OETC-leerkrachten op te richten. In Utrecht werd in 1981 de eerste bijeenkomst van alle in Nederland werkzame Joegoslavische leerkrachten gehouden en werd de vereniging opgericht.

Het doel van de vereniging is:

- a bevordering van het contact met het vaderland;
- b het bijhouden van de vernieuwingen op het eigen vakgebied;
- c verbetering van het niveau van het aanvullend onderwijs;
- d permanente bijscholing van de leerkrachten;
- e het bevorderen van een gecoördineerd contact met Nederlandse onderwijsinstellingen en Nederlandse collegae;
- f versterking van de vriendschapsbanden tussen Nederland en Joegoslavië.

In haar driejarig bestaan heeft de vereniging een centrale rol gespeeld bij het doorzetten van de verdere ontwikkeling van het zogenaamde Joegoslavische model voor aanvullend onderwijs in Nederland. Daarnaast zijn er activiteiten ontwikkeld voor contacten met leerkrachten van andere nationaliteiten in Nederland. Er werden bijscholingscursussen georganiseerd en er werd gewerkt aan verbetering van de rechtspositie van de leerkrachten. Ongelukkig genoeg ontmoet het werk van de ver-

eniging weinig enthousiasme. Zo'n 45% van de leerkrachten werkt vijf dagen per week elders en alleen de zesde dag op school. De zondag — de dag waarop de vereniging vergadert — is voor de meesten de enige vrije dag. De vereniging heeft geen eigen inkomsten (het lidmaatschapsgeld is minimaal) en er is tot nu toe geen subsidie. Dit brengt met zich mee dat de leerkrachten zelf reiskosten en eventuele andere uitgaven moeten betalen. Ondanks deze problemen blijft de vereniging zich inzetten voor verbetering van het OETC voor Joegoslavische kinderen.

Het Joegoslavische programma

De organisatie

Het onderwijs wordt zaterdags of 's woensdagmiddags gegeven, dat wil zeggen in de vrije tijd van de leerlingen, buiten de Nederlandse schooltijden. Het hangt van de school af of de kinderen vier dan wel zes uur komen. Dit betekent dat de kinderen niets van het Nederlandse onderwijs hoeven te missen.

Onze argumenten voor OETC buiten de Nederlandse schooltijden zijn de volgende:

- a de leerling verliest niets van het Nederlandse onderwijs en op die manier zal hij net als zijn Nederlandse leeftijdsgenoten worden klaargemaakt voor het voortgezet onderwijs;
- b aan de leerlingen worden grote mogelijkheden gegeven om bij remigratie betere aansluiting te vinden bij scholing of werk in het vaderland;
- c het onderwijs is geconcentreerd in één gebouw, waardoor een zeer belangrijk psychologisch effect bereikt wordt, namelijk dat het kind zich als het ware 'thuis' voelt;
- d er zijn grote groepen kinderen — zoals reeds genoemd soms wel tot 560 — waardoor een gevoel van schoolleven in groepsverband ontwikkeld wordt;
- e aan de scholen was een groot aantal leerkrachten verbonden — soms wel 20 — waardoor uitwisseling van ervaringen mogelijk wordt, hetgeen de kwaliteit van het onderwijs ten goede komt.

De meningen van de ouders ondersteunen dit model. Zij hopen dat in de toekomst het huidige ETC-onderwijs voor Joegoslavische kinderen gecontinueerd zal worden.

De ouders willen hun kinderen de best mogelijk-

ke kansen bieden, zowel voor hun ontwikkeling in de Nederlandse samenleving als in die van Joegoslavië voor het geval van terugkeer naar het vaderland. Vandaar dat zij niet kunnen toelaten dat hun kinderen ook maar één les van het Nederlandse onderwijs missen.

Doelstellingen

De doelstelling van ons model voor aanvullend onderwijs kent twee belangrijke facetten:

- door het ontwikkelen van kennis van eigen taal en cultuur de identiteit van het kind ondersteunen en de persoonlijkheid versterken. Tevens te vroege divergentie in de sociale en culturele opvattingen tussen kinderen en hun ouders te voorkomen en op deze manier de gezinsbanden te versterken;
- door het geven van onderwijs volgens een vanuit Joegoslavië voorgeschreven schoolplan en -programma de reïntegratie van kinderen in het Joegoslavische schoolsysteem bevorderen in geval van terugkeer naar Joegoslavië. Deze afstemming op het Joegoslavische systeem is des te belangrijker wanneer men het feit dat de lagere school in Joegoslavië acht jaar duurt, in aanmerking neemt.

Ondanks het feit dat zonder een wetenschappelijk gebaseerd onderzoek moeilijk gesproken kan worden over de resultaten van zulk aanvullend onderwijs, wil ik hier vermelden dat bij een gemiddelde vergelijking van de schoolresultaten van onze kinderen enerzijds met Nederlandse kinderen en anderzijds met Joegoslavische kinderen in Joegoslavië, onze kinderen er niet slecht uitkomen. Zo werd bijvoorbeeld van een aantal van 74 zesde-klasleerlingen uit drie achtereenvolgende schooljaren 27 tot 36% toegelaten tot havo/vwo. Aan de andere kant verloopt de inschakeling in Joegoslavische scholen van kinderen die naar Joegoslavië zijn teruggekeerd, volgens de gegevens uit onze evaluatie, zonder problemen. De schoolrapporten van onze school staan garant voor een probleemloos inschrijven van kinderen in de adequate klas in Joegoslavië.

Inhoud

De lessen in eigen taal en cultuur, geschiedenis en aardrijkskunde worden gegeven volgens opzet en programma uit het vaderland. In Joegoslavië spreekt men meerdere talen. De

grootste groep van de bevolking spreekt Servo-kroatisch, Sloveens of Macedonisch. Andere talen zijn de talen van minderheden, waarvan de gelijkwaardigheid in alle vormen van het maatschappelijk leven is vastgelegd. De meeste Joegoslaven in Nederland komen uit Kroatië en Servië. Het onderwijs aan de kinderen van deze Joegoslaven wordt in het Servo-kroatisch gegeven. Aan een grote groep Macedonische kinderen wordt er in een school in het Macedonisch les gegeven. In Nederland zijn geen scholen met onderwijs in het Sloveens.

Vanuit Joegoslavië wordt gezorgd voor genoeg schoolboeken en ander didactisch materiaal. Er bestaat een speciale serie schoolboeken voor Joegoslavische kinderen die in het buitenland wonen.

In kleinere scholen werkt men met klassen waarin zich leerlingen van verschillend niveau bevinden. De bovengenoemde speciale uitgave van schoolboeken komt voor dit werk zeer goed van pas.

Knelpunten

Al vanaf de eerste klas beheersen de meeste kinderen de Servo-kroatische taal goed. Hierbij wil ik nog benadrukken dat in de laatste jaren steeds meer kinderen (in de laagste klassen) uit gemengde huwelijken (Nederlands-Joego-

slavisch) op de school ingeschreven worden. Zelfs deze kinderen spreken redelijk Servo-kroatisch. Dit fenomeen heeft waarschijnlijk, onder meer te maken met het bekend worden van de manier van werken van de school en ook met een groeiend besef dat tweetaligheid geen kwaad kan voor de ontwikkeling van het kind. Ieder jaar worden er bijvoorbeeld voor de school in Rotterdam meer kinderen voor de eerste klas ingeschreven. Desalniettemin heeft de school ieder jaar minder leerkrachten. Een aantal leerkrachten is teruggekeerd naar Joegoslavië. In verband met economische en andere beperkingen staan de Nederlandse autoriteiten niet toe dat er nieuwe leerkrachten uit Joegoslavië komen. Deze omstandigheid vormt een belangrijke hindernis voor een verdere ontwikkeling van ons model.

Het is te hopen dat een inzet van de autoriteiten op tussenlandelijk niveau van de ministeries van Onderwijs in Nederland en Joegoslavië ervoor zal zorgen dat dit belangrijke probleem van een tekort aan onderwijzend personeel adequaat aangepakt zal worden. Gezien de specifieke taak en plaats van zo'n aanvullend onderwijs zou het belangrijk zijn een wetenschappelijk gefundeerd onderzoek te verrichten met betrekking tot de relevantie van het werk van zo'n school, zowel voor de kinderen als voor hun ouders.